

РОЛЬ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ РУХІВ У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дорош Тетяна Леонідівна,

канд. наук з держ. упр.,

професор каф-ри фортепіано,

Дорошенко Вікторія Валеріївна

Студентка

Комунального закладу

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

dorosh.tanja61@gmail.com

vika0307113@gmail.com

Анотація. У статті розкривається роль музично-ритмічних рухів під час музичних занять із дітьми старшого дошкільного віку. Студенткою напряду підготовки «Музичне мистецтво» наводиться приклад власного практичного заняття з вихованцями, які позитивно налаштовуються на процес навчання, привчаються концентрувати увагу на красі відтворення музично-ритмічних рухів. Обґрунтовується необхідність залучення дітей до цього процесу, у результаті яких відбувається гармонійний розвиток кожної особистості.

Ключові слова: музично-ритмічні рухи, діти старшого дошкільного віку, музичні заняття.

Постановка проблеми. Роль музично-ритмічних рухів у розвитку дітей дошкільного віку останнім часом досліджується досить інтенсивно. Значна кількість психологічної, педагогічної, методичної літератури висвітлюють питання щодо залучення вихованців до різноманітних рухів та ігрової

діяльності, які сприяють їх розумовому розвитку, розширенню світогляду, формуванню естетичних почуттів тощо. Правильно організовані музичні заняття в закладах дошкільної освіти (ураховуючи вікові, фізіологічні особливості, рівень музичної підготовки) позитивно впливають на виховання дітей, привчають їх сконцентрувати увагу на красу відтворення музично-ритмічних рухів. Усвідомлення цього питання надасть майбутнім фахівцям музичного мистецтва можливість обирати цікаві та змістовні музично-ритмічні ігри, бути обізнаними з методикою їх проведення.

Стан дослідження. Чільне місце в роботі з дітьми старшого дошкільного віку посідають заняття з музично-ритмічних рухів, що складають основу музичних ігор та танців. Акцент робиться на створенні відповідного образу, досягненні певної мети, дотриманні правил чіткого виконання. Цьому питанню присвячені праці Е. Вільчковського, В. Ключко, С. Садовенко, М. Спичак та інших, які наголошують, що саме в музично-ритмічних рухах дитина привчається свідомо сприймати настрій музичного твору, передавати свої емоції, правильно відтворювати музичний образ у русі, пісні, грі тощо. Проте, проблема ця є невичерпною й нині, дослідження якої розкриє сучасні підходи в організації та проведенні такої творчої діяльності, яка слугуватиме засобом самовираження й розвитку дитини.

Метою статті є розкриття ролі музично-ритмічних рухів у розвитку дітей старшого дошкільного віку, як важливого засобу їх всебічного виховання.

Виклад основного матеріалу. Музично-ритмічні рухи, що ґрунтуються на ігрових, танцювальних елементах, реалізуються на музичних заняттях у закладах дошкільної освіти (ЗДО). Вони можуть бути корисними й позитивно впливати на розвиток дітей, зокрема старшого дошкільного віку, лише тоді, коли музичний керівник буде добре знати особливості та методику їх проведення, залучаючи своїх вихованців до розмаїтих видів творчої діяльності. Під час гри варто застосовувати рухи, що містять сюжетну основу. Більшість із них – це колективні, де дитина привчається погоджувати свої дії з іншими учасниками. Тільки в спільній колективній праці, де зберігаються почуття

поваги до кожного з учасників, «починається та самоповага, від якої залежить усе духовне обличчя особистості, її ставлення до інших людей», – наголошував В. Сухомлинський [5, с. 621–622].

Для розвитку навичок музично-ритмічних рухів, що здійснюється в колективі, М. Спичак пропонує залучати дітей до «Танцю дружби». Заздалегідь обговорюється ситуація взаємних стосунків, згадуються випадки, коли друзі допомагають один одному. По завершенні бесіди дітям пропонується розпочати танок дружби, під час якого вони переплітають свої долоньки й утворюють коло. Під веселу музику, не розминаючи рук, виконуються нескладні рухи. У кінці таночку діти виказують слова подяки один одному, торкаючись по чергово долоньками правої та лівої руки [4, с. 44]. Музичним супроводом може бути українська пісня в обр. Л. Жульєвої «Вийди сонечко». Діти, утворюючи коло, тримаються за руки, рухаються проти годинникової стрілки. Стрімкі пасажі музичного твору (шістнадцяті в лівій руці) налаштовують на відтворення легких дрібних кроків.

Для розвитку рухової реакції – ходьби чи бігу, підскоків чи стрибків – Е. Вільчковський радить добирати музичні твори різні за темпами, яскраві, виразні, з чітким фразуванням контрастного характеру. У рухливій грі основна роль відводиться руховим завданням, і музика має сприяти їх виконанню, – стверджує автор. На його думку музично-ритмічні рухи сприяють формуванню правильної постави, координації рухів та їх удосконаленню [1, с. 20]. Саме під музику дитина виказує свої емоції, піднесений настрій, стає життєрадісною.

С. Садовенко додає, що рухи мають бути виразними відповідно до ритму музики. Дослідниця рекомендує урізноманітнювати рухи: плескати в долоні або тупотіти, прискорювати або уповільнювати темп, урізноманітнювати динаміку звучання (голосно – тихо). Цікавим доповненням її праці є музичний матеріал, який діти із задоволенням сприймають і виконують. Так, у пісні «Печу-печу хлібчик» рухами рук учасники можуть зобразити, як місять хліб, беруть тісто з діжі (з присіданнями й нахиленнями), садять тісто в піч. Ці рухи впливають на

фізичний розвиток дитини, а з одночасним співом – на чистоту звуковимови [3, с. 90].

В. Ключко пропонує залучати дітей старшого дошкільного віку до занять із ритміки. Для них рух, спонтанність, активне самовираження є природною формою передачі емоцій, – наголошує авторка. Дослідниця вважає, що рух, підпорядкований музиці ефективно впливає на психомоторику, розвиває координацію й пластику тіла [2, с. 94].

Варто зазначити, що в організації та проведенні музично-ритмічних рухів із дітьми старшого дошкільного віку доцільно визначити основні завдання, серед яких є:

- учити дітей співвідносити свої рухи з музичним супроводом, що сприятиме гармонійному розвитку особистості;
- розвивати пізнавальні здібності та фізичну підготовку вихованця старшого дошкільного віку;
- формувати в них потребу обирати правильні рухи, що відповідають ритму й характеру музики;
- викликати в дітей позитивні емоції від особистої участі в музичній діяльності, де застосовуються ритмічні рухи, зберігати хороший настрій, не реагуючи негативно на певні ситуації;
- виховувати впевненість у власному доборі ритмічних рухів, розвивати ці риси в собі як особистості;
- закріплювати здобуті знання про різноманітні ритмічні рухи та вчитися застосовувати їх у практиці.

Ці завдання, з урахуванням вікових особливостей, фізичної підготовки вихованців, можна обирати під час організації та проведення музичних занять у ЗДО. Наведемо приклад практичного музичного заняття з дітьми старшого дошкільного віку, ясла-садок № 411, м. Харкова. Тривалість заняття – 30 хв., вік учасників 5–6 років, кількість – 11 осіб.

Танець «Лялькова полька» О. Живцова.

Мета: свідомо відтворювати свої рухи відповідно до танцювальної музики, розвивати почуття прекрасного; дотримуватись правил виконання, за допомогою яких у дітей виховується впевненість, культура поведінки, уміння керувати й регламентувати свої дії, виявляти ініціативу й кмітливість.

Пари стають обличчями одне до одного. Із перших тактів розпочинаються їх активні рухи: ногами виконують притупи, плескають у долоні, підстрибують. Партнери беруться правими руками над головами, дівчинка повертається під рукою, дрібними кроками переходить до наступного партнера. Танець повторюється 2-3 рази. Під час цієї діяльності в учасників створюються позитивні емоції, розвивається увага, пам'ять, творча фантазія.

Українська народна пісня «Женчичок–бренчичок».

Мета: уміти зосередитись на відтворенні чітких і швидких рухів, відчути зв'язок музики з художнім образом.

Музичний керівник розказує про образ маленької комахи, яка стрімко «вилітає, високо ніженьки підіймає». Діти утворюють велике коло, по сильним долям такту плескають у долоні та співають. На слова пісні «вилітає» виконують підскоки вперед із правої, а потім із лівої ноги назустріч один одному, тримаючи руки на поясі, у кінці фрази зупиняються. Тут можна додати елемент змагання. Той, хто на думку керівника, чітко в такт музики відтворює рухи, при наступному повторенні танцю може робити їх довільно (елемент імпровізації). Свідоме сприймання музичного твору привчить дитину вслуховуватись у її жанрову основу, помічати розвиток, супроводжувати свій спів відповідними рухами.

Музично-ритмічні рухи на спостережливість. Музичний матеріал: українська народна мелодія «Запрошення», А. Філіпенко «Марш» (Ре мажор), Я. Степовий «Гопак», українська народна пісня «Подоляночка».

Мета: розвивати відчуття ритму й метру, синхронність рухів, швидку реакцію, уміння концентрувати увагу, передавати емоційну вразливість.

Відповідно до темпу першого твору, хлопчик підходить до дівчинки, розкриває долонь правої руки, виконує легкий уклін голови вперед – запрошує

до танцю. Дівчинка подає праву руку, робить відповідне «погоджувальне» привітання, розпочинаються їхні спільні рухи. Раптово музика змінюється на маршову. Усі крокують по колу в такт музиці, одночасно плескають у долоні ритм четвертих. Звертається увага на правильну поставу, рівномірне дихання, чітку координацію рухів рук і ніг, відтворення ритму. На запальний гопак діти розпочинають підстрибувати в такт музиці на місці, пересуваючись усім корпусом від правої ноги на ліву.

Українську народну пісню «Подояночка» учасники виконують, утворивши коло на відстані витягнутої правої руки. Образ Подояночки асоціюється в українському народі з приходом весни, коли тануть останні сніги, пригріває сонечко, звучать перші посвисти птахів. На слова пісні «Десь тут була Подояночка» діти тримають руки на поясі, повертаються в різні сторони, шукають головну дійову особу (вона знаходиться в центрі кола). Далі відтворюються рухи, що повністю підпорядковані музиці, а їх виразність цілком спрямована на передачу художнього образу: «вмивають» обличчя, поступово підіймають руки вгору, пропонують дівчинці піднятися, повільно бігають на носочках по колу, у цю мить Подояночка рухається в протилежному напрямку. У цьому сенсі ми можемо говорити, що відбувається сценарій усієї рухової діяльності (інсценізація пісні), де передаються всі нюанси музичного розвитку. Окремо слід указати, що спів позитивно впливає на розвиток дихання, покращує дикцію, координує слух і голос.

По бажанню керівника можна змінювати характер виконання цих творів: гучно, тихо, швидко, повільно, за допомогою рухових імпровізацій тощо.

Вправа «Жабки» з елементами рухів.

Мета: удосконалювати вміння співвідносити рухи та слова, розвивати пам'ять, спостережливість, мімічну та артикуляційну моторику у відтворенні образу тварин; уміти регулювати та керувати рухами свого тіла.

Діти стоять у колі, разом із керівником співають «Жабки, жабки, ква-ква-ква», повторюють рухи, «весело стрибають»: тримають руки на поясі, згинають їх у ліктях, роблять ритмічні присідання, пластичні різноманітні фігури, оберти

тулубом, імітують виляння хвостатого цуценятка («цуценята гав-гав-гав, всіх охороняють»), жестом правої руки доброзичливо звертаються до кожного учасника. Таким чином, ускладнення вправи відбувається за рахунок поєднання розмаїтих рухів рук, ніг, тулуба.

Висновки. Отже, для досягнення позитивних результатів у розвитку дітей старшого дошкільного віку слід створити умови для залучення до музично-ритмічних рухів, що проводяться у вигляді ігрових дій, у процесі яких вихованці засвоюють нову інформацію, набувають навички, удосконалюють свої рухи в різних видах музичної діяльності, щоб у подальшому житті керувати набутим досвідом.

Перспективи подальших досліджень дозволять визначити готовність майбутнього педагога залучити дітей старшого дошкільного віку до розмаїтих музично-ритмічних рухів, здатність добирати відповідний репертуар, підтримувати й формувати їх потребу в активній діяльності.

Список літератури

1. Вільчковський Е. С. Рухливі ігри в дитячому садку. Київ : Радянська школа, 1989. 176 с.
2. Ключко В. В. Ритміка та музичний рух : навч. посіб. для студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. Вид. 2-ге, перероб. і допов. 158 с.
3. Садовенко С. М. Ти, малий, скажи малому... : музична логоритміка. Київ : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.
4. Спичак М. Д. Розвиток комунікативних умінь та навичок у дошкільників. Старший вік. Київ : Шк. світ, 2011. 96 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. У 5-ти т. Т.2. Київ, «Рад. школа», 1976. 670 с.